

Термінологічна лексика, відібрана у відповідності до розглянутих вище критеріїв, знаходиться в межах академічної та професійної сфери діяльності майбутніх фахівців, узгоджується з цілями і змістом навчання студентів і забезпечує їм механізм виконання комунікативних завдань, пов'язаних із спеціалізацією, і є реальним кількісним показником лексики, яку можна опанувати у межах відведеного Робочою програмою навчального часу.

Список літератури

1. Oxford R.L. Language Learning Strategies. What every teacher should know. Heine & Heine Publishers. Oxford, 1990.
2. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. українського видання С.Ю.Ніколаєва.— К.: Ленвіт, 2003.
3. Програма з англійської мови для професійного спілкування / [Бакаєва Г.Є., Борисенко О.А., Зуєнок І.І. та ін.]. – К. : Ленвіт, 2005.
4. Морська Л.І. Формування вмінь професійного спілкування англійською мовою у студентів факультету фізичного виховання: Дис. Канд. пед. наук: 13.00.02/ Інститут педагогіки АПН України. – К., 2001. – С.81.
5. Малюга О.С. Лінгвістичні характеристики наукової англomовної статті аграрного профілю // Вісник КЛНУ. Серія: Педагогіка і психологія. – 2004. – Випуск 7. – С. 135.

Одержано 18.04.19

УДК 614.8.01

К.М. Марченко, доцент, кандидат технічних наук

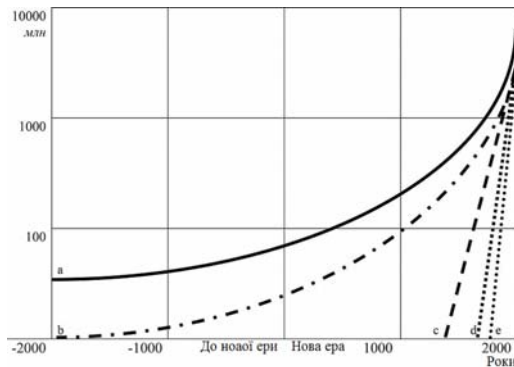
Центральноукраїнський національний технічний університет

Інформаційна безпека життєдіяльності людини

У статті розглянуті питання інформаційної безпеки життєдіяльності людини, проаналізовані загрози для персональної інформаційно-психологічної безпеки. Розглянуті різновиди спрямованих інформаційних впливів на людину. Запропоновано засоби індивідуального захисту, що підвищують інформаційно-психологічну безпеку життєдіяльності людини.

безпека життєдіяльності, інформація, інформаційна безпека, інформаційна система, інформаційна поведінка, інформаційний вплив, маніпуляція свідомістю, інформаційна диверсія, засоби індивідуального захисту

У всі часи інформація впливала на поведінку людини, більш того, вона є невід'ємною основою її психічної та життєвої діяльності. «Вся субъективная психическая деятельность начинается только после того, как «первичная» информация стала достоянием психики субъекта, если информации нет – психика пуста, нет личности, нет человека» [1]. Із вступом людства до інформаційного суспільства та бурхливим розвитком інформаційних технологій кількість інформації, що отримується, зростає за експонент-ціальним законом (рис. 1), відповідно зростає і її вплив на людину. Всього з початку 2010 року обсяг даних зріс в 50 разів. За п'ять попередніх років людством було вироблено інформації більше, ніж за всю попередню історію. Цей процес отримав назву «інформаційний вибух» [2].

a – населення Землі; b – грамотність; c – читання-друкування – доступність всім грамотним;

d – отримання радіо-, телевізійної інформації (кількість приймачів);

e – інформаційний зв'язок через телефони, комп'ютери, інтернет (кількість телефонів, комп'ютерів, користувачів Інтернет)

Рисунок 1 – Поширення навичок інформаційної взаємодії

До класифікацій ресурсів людства все частіше потрапляють інформаційні ресурси. Очевидно, що у ланцюгу суспільного виробництва «Дослідження (добування інформації) → Інформація → Технології → Виробництво → Продукти споживання»

інформація посідає ключову позицію та є одним з найважливіших факторів, що визначає суспільний прогрес. Інформація є основою для росту біологічних об'єктів, виробництва штучних матеріальних об'єктів, формування поведінки людини та для організації суспільства. Без певної первинної інформації людина дезорієнтована, не знає, що робити, її життя пере-творюється на хаос. Відсутність достатньої інформації породжує страх, невпевненість, тривогу. Достатня ж інформація дозволяє людині зробити певний свідомий вибір, поставити цілі, виробити стратегію. Якість та повнота наявної інформації зумовлює якість та рівень життя людини.

Інформація є невід'ємною складовою політики. За Google-словником «Політика – діяльність державної влади, партії або громадської групи в області внутрішньодержавних або зовнішніх відносин, яка визначається інтересами цієї влади, партії, групи», «Політика – спосіб дій, спрямованих на досягнення чого-небудь, та які визначають відносини з людьми». Таким чином, мета політики – просунути певні інтереси, створити переваги для певних груп людей порівняно з іншими, тобто політика завжди має корисливе підґрунтя.

За висловом Н.Ротшильда, хто володіє інформацією, той володіє світом. Тоді постає питання: чому світом володіють зовсім не високоосвічені та широко ерудовані люди? Яка ж саме специфічна інформація дозволяє володіти світом, життями та душами людей? Це, зокрема,

- знання людської психіки, цінностей, прив'язаностей, вад;
- знання психології, шаблонів поведінки та очікувань натовпу, людських мас;
- знання фінансових та матеріальних потоків, способів управління ними;
- компрометуюча інформація, так званий «компромат»;
- прихована інформація та інформація, що вилучена із суспільного обертання для використання вузьким колом людей та на користь останніх;
- інформація, яка спеціально підготовлена для впровадження у суспільну свідомість певних ідей та поглядів.

Ці знання з «суспільного менеджменту» або за сучасною назвою PR-технологій, а також відсутність «комплексів» і надають перевагу тим, хто ними володіє, над іншими. Для інших же, «низів», навпаки, розроблюються методи, технології та інститути, спрямовані на

посилення комплексів провини, неповноцінності та інших. Потужними рушіями в досягненні цієї мети залишаються офіційні релігії та церкви, системи освіти та інші структури, що готують людей за певними шаблонами зручними для керування.

Оскільки в сучасному суспільстві людина не може повністю відключитися від джерел та каналів інформації з огляду на свою суспільну та виробничу діяльність, вона поневолі підпадає під постійні та щільні *інформаційні атаки*. Агітація, пропаганда, рекла-ма нахабно вторгаються через органи зору та слуху у свідомість, підсвідомість, а через них – у життя людей. Таким чином, ми маємо справу зі спрямованою *інформаційною агресією*, яка має за мету керування поведінкою як окремих споживачьких груп, так і цілих народів. При неможливості уникнути взаємодії з певними інформаційними каналами, через які також приходять інформаційний «доважок», інформаційний надлишок, непотреб, мова йде про *інформаційне насильство*. Прикладом такої *інформаційної поведінки* можуть бути рекламні блоки, якими на веб-сайтах затуляють від користувача потрібну інформацію.

Наслідками таких *інформаційних впливів* поряд із наростанням обсягів інформації, що повсякденно сприймаються людиною, стають драгування, емоційна невірноваже-ність, стреси та психічні розлади, зомбованість та деструктивна поведінка, різного роду захворювання [3, 4].

Таким чином, дослідження інформаційної безпеки життєдіяльності людини та відповідних заходів і засобів захисту є актуальною науково-практичною задачею.

В останні десятиріччя основними напрямками досліджень у сфері інформаційної безпеки є, по-перше, інформаційна безпека держави і, по-друге, захист комп'ютерних даних. У Вікіпедії приведене таке формулювання інформаційної безпеки: «Інформаційна безпека – це стан захищеності систем обробки і зберігання даних, при якому забезпечено конфіденційність, доступність і цілісність інформації, або комплекс заходів, спрямованих на забезпечення захищеності інформації від несанкціонованого доступу, використання, оприлюднення, руйнування, внесення змін, ознайомлення, перевірки, запису чи знищення» [5]. Про інформаційну безпеку людини, як носія інформації, – ні слова. Огляд інформаційних джерел показав, що дослідження особистої інформаційної безпеки людини є досить новою

та недостатньо вивченною областю знань. Дослідженням у цій області присвячені роботи В.Г. Грачова, І.К. Мельника, П.Д. Фролова, Я.М. Жаркова та інших дослідників [6 - 11].

Задачами у сфері інформаційної безпеки людини є розвинення категорійно-понятійного апарату, детальне вивчення механізмів та методів інформаційних впливів на поведінку людини та маніпулювань свідомістю, розробка ефективних механізмів захисту людської психіки від інформаційного втручання, розповсюдження та популяризація знань з інформаційної безпеки життєдіяльності з метою отримання *рівних інформаційних умов* та реалізації принципів соціальної справедливості.

Сукупність природних засобів сприймання, обробки та зберігання інформації назвемо *інформаційною системою людини*. Сучасні дослідження та уявлення про інформаційні процеси людської істоти показують, що до обробки та запам'ятовування інформації причетні не лише нервова система та головний мозок (який ще й досі у деяких джерелах представляється місцем знаходження свідомості), а й генні структури ДНК, РНК, структурована кліткова вода, органи, тканини, польові структури, свідомість і підсвідомість – фактично все те, чим у сукупності є людина. Це, зокрема, підтверджується тим, що свідомість існує при повній відсутності мозкової активності. В сучасному уявленні свідомість є розподіленою польовою структурою, всі об'єкти можуть існувати та утримувати форму лише в полі свідомості. Тому життєво важливою є *інформаційна гігієна* свідомості.

Спосіб проникнення інформації до інформаційної системи людини залежить від виду цієї інформації та зацікавленості у ній. Найкраще людиною сприймається інформація, в якій вона зацікавлена, яку вона гостро потребує. Людина активно шукає інформацію, яка б допомогла вирішити певну проблему, знайдену ж інформацію невідкладно використовує у своїй життєдіяльності.

Далі по степені засвоюваності йде інформація, що пропонується зовні з урахуванням зацікавленості адресата. Прикладом може бути реклама, звернена до цільової аудиторії.

Наступною «сходинкою вниз» є інформація, яка привабливо оформлена, яскрава, подана з гумором, багаторазово повторюється і спрямована на загальну аудиторію з метою *захоплення уваги* та подальшого поступового проростання посіяного насіння. Для вас на екранах будуть танцювати найпривабливіші дівчата, будуть лунати

душевні пісні та дотепні жарти, вас будуть занурювати в країни мрій, аби разом із цим всім ви запам'ятали всього одне-два слова, які визначають вашу споживацьку поведінку. Відомий закон говорить: «Куди спрямована увага, туди тече енергія». Гроші є універсальним еквівалентом енергії і теж течуть у місця посиленої уваги. Тому за увагу людей, користувачів весь час точиться боротьба. Щоб зацікавити «інвестора», необхідно обмалювати йому всі справжні та вдумані вигоди.

Ще нижче за рівнем толерантності є насадження інформації, примушення прийняти її за остаточну істину. На цьому рівні вступають в офіційні права покарання за відхилення від заданих інформаційних шаблонів, насильство. Поширеним прикладом такого вкладавання інформації у свідомість та підсвідомість є шкільна освіта.

Ще більш підступним методом просування інформації у людську свідомість є *зомбування*. Зомбування - це коли одна людина починає змушувати будь-яким прихованим способом іншу людину здійснювати в цілком бадьорому стані якісь дії поза волею останньої таким чином, щоб остання вважала, що це робить за власним бажанням. Механізм здійснення зомбування - один: формування гранично високої значимості для дуже важливої ідеї або, як її ще називають, ідеї-фікс. Головна ознака зомбованості - небажання бачити нічого, що суперечить, що зневажає дуже важливу ідею, внутрішній протест проти уважного і неупередженого розгляду всього, що хоч якось суперечить цій ідеї. Синоніми зомбування розкривають різні відтінки останнього: управління свідомістю, промивання мізків, насильницьке переконання, управління мисленням, перетворення мислення, ідеологічна обробка – все це є застосуванням маніпулятивних методів як спроби змінити мислення, поведінку, вірування, емоції або процес прийняття рішень людиною поза її волею і бажанням.

Для потрапляння у підсвідомість цих штучних, сторонніх, без перебільшення можна сказати, вірусних програм, інформація подається емоційно забарвленою з використанням найбільш сильних емоцій, таких як страх, гнів, образа, ненависть та інших. Упередженість є добрим ґрунтом для маніпуляцій, адже, якщо система неврівноважена, її легше підштовхнути в потрібний бік. Упередженість, початкова або створена, посилюється маніпуляторами та застосовується для реалізації політики «розділай і

володарюй» через роздування ворожнечі між окремими людьми, етнічними групами, народами та расами.

Ще одним, недостатньо усвідомленим людством, способом впровадження інформації є біологічний. Сюди відносяться штучно розроблені віруси (бактеріологічна зброя), генно модифіковані продукти харчування, щеплення та інші. А наслідки цього способу не менш колосальні порівняно з впливом на психіку. Епідемія СНІДу почалася в Африці, де вперше з'явилося третє покоління щеплених людей. Адже саме там, в колоніях Франції, філії пастерівських інститутів вперше стали робити масові щеплення проти віспи, сказу та інших хвороб.

Інформація, прийнята людиною як правда або можлива правда, стає частиною її картини світу, тобто реальності, хоча часто є ілюзією. Цією інформацією людина керується під час прийняття рішень (часто хибних), при винесенні оцінок (в основному суб'єктивних).

Людина робить те, у що вірить, тому спрацьовує саме та інформація, що прийнята на віру. Легкість засвоєння інформації залежить від довіри до неї. Проникненню інформації у свідомість людини сприяють довірливість, недооцінювання наслідків дії інформації, недбале відношення до свого внутрішнього світу, його наповнення та схильність довіряти авторитетам. Офіційні видання, у меншій мірі засоби масової інформації вважаються авторитетними, незаперечними джерелами інформації у той час, коли вони служать ідеології рабства та переслідують інтереси вузьких груп, що добиваються надприбутків та абсолютної влади.

Важливим фактором інформаційного обміну є інтереси людини. Вони визначають смугу частот або смугу пропускання сигналів конкретної людини, за межами якої інформація може просто не помічатися. Таким чином, людина сприймає переважно ту інформацію, з якою резонує. Для високо духовної людини, людини з розвинутою свідомістю ймовірність потрапляння інформаційного сміття до персональної інформаційної системи наближається до нуля. Мішенню для маніпуляцій залишаються ті, хто живе і діє несвідомо, «на автоматі», адже «автомат» легко програмується та спрямовується в потрібний маніпуляторам бік.

Таким чином, *маніпуляція* - це спосіб психологічного впливу, мета якого - зміна спрямованості активності (психічної та іншої) інших людей, що здійснюється непомітно для них.

Маніпуляція свідомістю – це управління шляхом нав'язування людям ідей, установок, мотивів, стереотипів поведінки, вигідних суб'єкту впливу.

Серед методів маніпуляційного впливу найбільш поширеними є наступні.

Навіювання (рос. внушение) – процес впливу на психічну сферу людини, пов'язаний з істотним зниженням її критичності до інформації, що надходить, відсутністю прагнення перевірити її достовірність, необмеженою довірою до її джерел.

Переконання спрямоване на зняття фільтрів на шляху інформації до свідомості і почуттів людини. Його використовують для перенесення інформації, котра повідомляється, на систему установок і принципів індивіда. Переконання – метод свідомого та організованого впливу на психіку індивіда через звернення до його критичного судження.

Зараження – психологічний вплив на особистість у процесі, спілкування і взаємодії, який передає певні настрої, спонуки не через свідомість та інтелект, а через емоційну сферу. Цей найдавніший спосіб інтеграції групової діяльності виникає за значного скупчення людей — на стадіонах, у концертних залах, на карнавалах, мітингах тощо.

Спотворення інформації – переробка, спеціальне приготування інформації, підбір та посилення одних фактів та приховування інших, акцентування уваги на окремих сторонах питання з метою ввести адресата в оману та спрямувати його вибір та дії за вигідним сценарієм. Градації спотворення інформації відрізняються в залежності від пропорції правди та неправди або ж викладеної та прихованої правди і лежать у межах від відвертої брехні до вигідної істини.

Навмисне втручання до інформаційної системи людини з наміром змінити її за власною вигодою можна розцінювати як *інформаційну диверсію*.

Розглянемо *засоби індивідуального захисту від негативних інформаційних впливів*. Ці засоби не матеріальні, вони є знаннями, досвідом та певними психічними навичками протидії, уникання деструктивних інформаційних впливів, нейтралізації негативної інформації, яка все ж проникла у свідомість..

1. Особисте знання про вплив інформації на життєдіяльність та

здоров'я.

2. Розуміння власної персональної відповідальності за інформацію, яка приймається та використовується. Відповідальне відношення ставить людину в положення хазяїна відносно інформації, дозволяє свідомо та розумно відбирати та контролювати її, редагувати певні дані та програми власної поведінки.

3. Свідоме фільтрування інформації, що надходить, відбір лише корисної інформації та тої, що відповідає запитам душі та духовного розвитку. Критерії такої інформації прості – вона полегшує рішення життєвих задач, робить людину більш сильною та вільною, несе радість, піднімає настрій. Деструктивна ж інформація пригнічує, дратує, виводить з психічної рівноваги. Фільтрації підлягають думки, що надходять, за принципом: я обираю лише ті думки, які хочу, щоб реалізувалися. Спокій та радість є природним психічним станом людини. Тому при відповідальному відношенні до себе та свого життя при зникненні радості та спокою, тобто при виході з природного стану, необхідно усвідомити той момент, коли певний інформаційний обмін викликав цей збій, усвідомити та локалізувати (відокремити від себе) деструктивну інформацію як інформаційний вірус та звільнити, очистити свою інформаційну систему від неї.

4. Очищення та звільнення від виявленої у власній інформаційній системі деструктивної інформації. Створення антивірусу власного дизайну для своєї інформаційної системи, який включає обов'язкові блоки сканування та очищення від *інформаційних вірусів та шкідливих програм*. В якості блоку сканування завжди виступає самоспостереження, тобто спостереження людини за власною поведінкою, реакціями на події, в тому числі інформаційні, емоційним станом тощо з метою виявлення поведінкових програм та інформації, які суперечать природній здоровій поведінці та психічній урівноваженості. Це, зокрема, впроваджені у підсвідомість штучні обмеження, шаблони та стереотипи дуальної поведінки. Блок очищення включає прийняття однозначного рішення про звільнення, очищення від шкідливої програми або інформації, процедуру очищення довільного дизайну (наприклад, тричі відмовитися від даної програми або ж натиснути на уявну кнопку «очистити» або ж спалити інформацію, думку в уявному, але реальному фіолетовому вогні тощо). При виконанні процедури очищення необхідно охопити свідомістю всі свої структури та системи, властиві людській істоті:

біологічну систему з ДНК, генами (які мутували внаслідок впливу деструктивної інформації), клітинами, «тонкі» тіла (польові структури) – ефірне, емоційне, ментальне, свідомість та підсвідомість, записи та пам'ять (тіло причин).

5. Спостереження за напрямком та фокусом власної уваги. *Заволодіння увагою* є початком *заволодіння свідомістю*. Володієш увагою – володієш собою.

6. Усвідомлення мотивів політичних та соціальних груп, бізнес-компаній та засобів розповсюдження інформації, що їм належать. Чи має місце вигода та корисливість? Чи є вигода взаємною, чи є баланс обміну?

7. Усвідомлення мотивів, інтересів людей, що вступають у спілкування, мети спілкування. Чи має місце вигода та корисливість? Чи є вигода взаємною, чи має місце баланс обміну?

8. Знання способів інформаційного маніпулювання, маніпулювання свідомістю. Розпізнавання маніпуляторі та маніпуляцій «на підході». Уміння уникати інформаційного впливу, нейтралізовувати його.

9. Знання шаблонів та стереотипів масової свідомості та певна відстороненість у позиції спостерігача, яка поступово виводить психіку з коми масового гіпнозу.

10. Збереження при емоційному впливі інформації здорового глузду та свідомості, спокою та рівноваги.

11. Тренування та поширення психічних навичок перебування у повній свідомості, присутності «тут і зараз», спостереження за інформаційними процесами навколо себе та у власній інформаційній системі.

Таким чином, головними складовими інформаційної безпеки життєдіяльності людини є відповідальне відношення до інформації як самої основи будь-якої життєдіяльності, свідомий відбір інформації та знання процесів інформаційного обміну.

Список літератури

1. Внутренний Предиктор СССР. “Мастер и Маргарита”: гимн демонизму? либо Евангелие беззаветной веры. Санкт-Петербург, 2004. – 444с.
2. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії. https://uk.wikipedia.org/wiki/Інформаційний_вибух.
3. Марченко К.Н., Пестунов В.М., Свяцкая Л.П., Марченко Т.К..

- Влияние информации на состояние здоровья человека. Наукові записки, вип.10, ч. 2, Кіровоград: КНТУ, 2010. – С. 224-229.
4. Марченко К.М., Шматько С.І. Вплив інформаційного потоку на стан здоров'я людини. Наукові записки, вип. 13, Кіровоград: КНТУ, 2012. – С. 18-20.
5. Матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії.
https://uk.wikipedia.org/wiki/Інформаційна_безпека
6. Грачев Г.В. Информационно-психологическая безопасность личности: состояние и возможности психологической защиты. М.: Изд-во РАГС, 1998 – 125 с.
7. Грачев Г., Мельник И. Манипулирование личностью: Организация, способы и технологии информационно-психологического воздействия. Издательство: Алгоритм. 2002. — 153 с.
8. Шейнов, В. П. Скрытое управление человеком: Психология манипулирования: научно-популярная література. – Минск : Харвест, М.: АСТ, 2000. – 848 с.
9. Інформаційний вплив: теорія і практика прогнозування: монографія / за ред. П. Д. Фролова; Національна акад. пед. наук України, Ін-т соц. та політ. психології. – К. : Міленіум, 2011. – 304 с.
10. Історія інформаційно-психологічного протистояння : підруч. / Я.М.Жарков, Л.Ф.Компанцева, В.В.Остроухов, В.М.Петрик, М.М.Присяжнюк, Є.Д.Скулиш. – К. : Наук.-вид. відділ НАСБ України, 2012. – 212 с.
11. Доценко Е. Л. Психология манипуляции: феномены, механизмы и защита.— М.: ЧеРо, 1997. — 344 с.
12. Марченко К.Н. Составляющие информационно-психологической безопасности человека. Наукові записки, вип. 23, Кропивницький: ЦНТУ, 2018. – с. 181-191.

Одержано 12.05.19